

2012:24

# Jöns Jonsgården

Antikvarisk medverkan, 2012

Anna Rabow



Regionmuseet  
Kristianstad  
Landsantikvarien i Skåne



Rapport 2012:24

# Jons Jonsgården

Antikvarisk medverkan, 2012  
Kattarp socken, 1278  
Helsingborg kommun  
Skåne län

Anna Rabow

## **Regionmuseet Kristianstad Landsantikvarien i Skåne**

Kristianstad  
Box 134, Stora Torg  
291 22 Kristianstad  
Tel 044 – 13 58 00 vx, Fax 044 – 21 49 02

Lund  
Box 153, St Larsområdet, Byggnad 10  
221 00 Lund  
Tel 046 – 15 97 80 vx, Fax 046 – 15 80 39

[www.regionmuseet.m.se](http://www.regionmuseet.m.se)

© 2008 Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne  
Rapport 2012:24

Omslagsfoto: Jöns Jonsgårdens boningshus, efter målning av gårdsfasadens panel, sept 2012.  
Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle. Dnr 507-99-502.

## **Jöns Jonsgården**

### **Innehåll**

Sammanfattning av utförda åtgärder	5
Administrativa uppgifter	5
Byggnadshistorik med relevans för ärendet	6
Utförda åtgärder	7
Tak	7
Portar	11
Panel	12
Korsvirkesfack	13
Avvikelser från arbetshandlingar	15
Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder	15
Övriga handlingar med relevans för ärendet	15
Föregående rapporter	16



*Jöns Jonsgården ligger i Helsingborgs kommun som är markerat på kartan över Skåne.*



*Jöns Jonsgården ligger i Signestorp precis utanför Kattarp intill järnvägen. © Lantmäteriverket, Gävle. Dnr 507-99-502.*

## Sammanfattning av utförda åtgärder

Taket har lagts om på två stin på undantagslängan, två nya portar har gjorts till gatten mellan boningshus och undantag samt mellan boningshus och stall. Boningshusets panel har avfärgats i grönt. Parallellt med byggnadsvårdsarbetena har det framtagits en uppdaterad vårdplan av arkitekterna Lena Rosén och Kersti Lenngren som också gjort den förra från 2002.

## Administrativa uppgifter

Objekt	Jöns Jonsgården, Signestorp 5:21
Socken	Kattarp
Kommun	Helsingborg
Arbetshandlingar	Tak: Offert 2011-09-29, Skånetak; Målning: Kostnadsförslag 2011-10-04, Byggnadsaktiebolag K. Rosenkvist; <i>Jöns Jonsgården, kulturbeskrivning utredning 2003, Rapport 2003:111</i> , Paul Hansson och Anna Stureson, Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne; <i>Underhållsplan Jöns Jonsgården, Signestorp 5 Kattarp</i> , Rosén Arkitektkontor HB och Kersti Lenngren Arkitektkontor, 2002
Länsstyrelsens beslut	2012-05-14, dnr 434-19392-11 och 432-11181-12
Regionmuseets dnr	L12.20-39-12, 1278
Beställare	Stiftelsen Jöns Jonsgården, Rolf Leire
Entreprenör	Skånetak och Byggnadsaktiebolag K. Rosenkvist
Antikvarisk kontrollant	Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne genom Anna Rabow
Byggnadstid	2012-08-13 till 2012-09-21
Bidrag till antikvarisk överkostnad	212 400 kr (90 %) och för antikvarisk medverkan (och för vårdplan, 50 %, 42 000 kr)
Slutbesiktning	2012-09-25



*Boningshusets gårdssida före målning av panelen, juni 2012. T b skymtar den ena porten i gattet till stallet.*

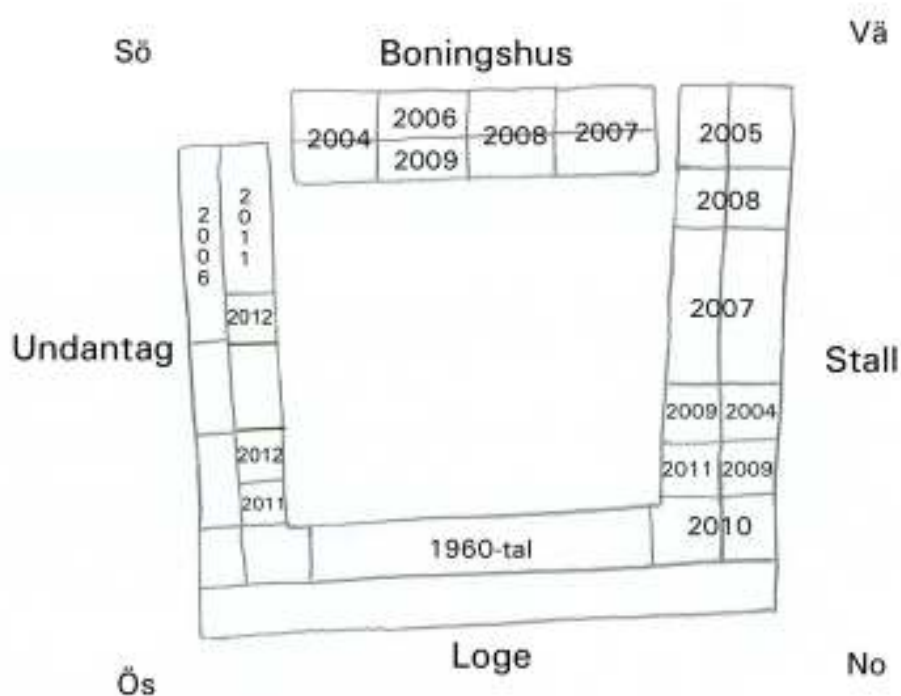
### **Byggnadshistorik med relevans för ärendet**

Jöns Jonsgården är en fyrårlängad korsvirkesgård från första hälften av 1800-talet som ligger i Signestorp strax söder om Kattarp. Gården flyttades inte vid skiftet men alla längor revs och ersattes successivt under första halvan av 1800-talet. Den östra boningslängan som sedermera blev undantag är äldst och uppfördes 1805. Längan delas av genom en port och norr om denna finns en liten ekonomid. Bostaden är uppförd i ekkorsvirke med kalkade fyllningar medan den andra delen delvis är i skiftesverk vilket anses vara gårdens äldsta konstruktion.

Den andra boningslängan i söder uppfördes 1816 och förlängdes sextio år senare med sal och två kammare. Den är uppförd i ekkorsvirke med rött tegel i facken och klädd med locklistpanel mot gården. Stallängan i väster är från 1835 och logen i norr från 1855. Båda längorna är uppförda i ekkorsvirke med rött tegel i facken bortsett från logens norra fasad som består av skiftesverk i de nedre fyllningarna och vitkalkat kline i de övre.

Alla längorna var fram till 2004 täckta med vass och ryggade med vass och ryggaträn. Under de senaste sju åren har vassen successivt bytts ut mot halm. Den kulturhistoriska utredningen som Regionmuseet gjorde 2003 visade att taken varit täckta med halm och hur läkt, bindningar, takfot och ryggning sett ut på 1800-talet. Resultatet av utredningen är att taken, sti för sti, återigen får halm-täckning enligt den äldre lokala traditionen. Ryggningen görs på gammalt sätt, det vill säga med löshalm och hönsnät, på alla längorna utom undantagslängan. Foton från 1920- och 1950-talen visar att ryggaträn legat här varför de ska kvar.





*Takplan över Jöns Jonsgården som visar när taken lagts om under de senaste åren. Taket över porten i Undantagslängan och logens tak över portgången lades om under 2012 års arbeten.*

## Utförda åtgärder

### Tak

Under årets arbeten lades två stin om på undantagslängans gårdssida, ett över undantaget och det andra över arkivdelen. Båda är i anslutning till de två stin som lades förra året vilket gör att det nu bara återstår ett sti precis över porten. Den delen är bland de äldsta taken och är i sämst skick men skyddar endast portgången. På båda de omlagda ställena låg vass som nu har bytts mot tröskad råghalm. Halmen kom från Polen och var av god kvalitet och väldigt lång, nästan 1,5 meter. Samtliga stin syddes med galvad ståltråd över rafter av salix.

På båda tak var såväl läkt och takskäggstöd i gott skick varför de behövde bytas. Läktena satt tätt, med centrummått på omkring 25 cm, vilket betyder att de från början använts för halmtäckning. På undantagsdelen var en stor del av läktena äldre av kliven fur och dymlade i sparrarna, resterande läkt var nyare och sågade.

Ryggningen utfördes likt tidigare med linhalm under hönsnät som bands fast med galvad ståltråd med rafter av pil. Under ryggningen lades en svart gummimatta likt förra året. Gummimattan är bättre än plasten som använts tidigare då den dels inte syns lika mycket då ryggningen börjar bli gles och dels håller ryggningen på plats bättre då den inte glider lika lätt.



*Den sista delen på undantagets tak blev omlagt i år. T v före och t h efter taktäckningen.*

Undantagslängan ryggades likt tidigare år med ryggaträn som återanvändes. I gårdens förvar finns det ett stort antal ryggaträn som legat på de andra taken. I en del av ryggaträna fanns det inga dymlingar sedan tidigare men det fanns hål för dymlingar. En del av ryggaträna har varit förbundna med ståltråd medan andra haft dymlingar. För att hålla åskledaren på plats så att den inte kommer i kontakt med taket började man förra året med att sätta fast ryggaträna i varandra med dymlingar. Taktäckaren tillverkade därför nya dymlingar av ekvirke som höggs för hand.

Samtidigt som taket över undantagslängan lades om passade man på att se över isoleringen över vindsbjälklaget. Även taket var isolerat på insidan med mineralull. Isoleringen var inte skadad vilket betyder att taket ännu var i ganska gott skick. Isoleringen och läktningen var densamma på det andra takfallet där takomläggningen gjordes 2006.

Resterande tak och ryggning besiktigades och sågs över av taktäckaren. På ett ställe lagades ryggningen på boningslängan. På ett ställe på logens tak fanns en liten hålighet som tros bero på bortfall av mossa men det åtgärdades inte då det inte bedömdes som akut. Gårdsvärdarna har uppsikt över skadan.



*Taket över byggeboden i undantagslängan lades om under årets arbeten, t v före och t h under taktäckningen.*



*Taket efter att taktäckning och ryggning var klar.*



*Den södra portens insida, t v den gamla porten och t h ses den nyttillverkade porten från samma håll, fast stängd.*



*Den södra portens utsida, t h den gamla porten och t h den nya anfärgad med Falu rödfärg.*



Den västra porten mellan boningshuset och stallängan, t v den gamla porten och t h den nytillverkade.

### Portar

Boningshuset på Jöns Jonsgården är friliggande men det är placerat väldigt nära de intilliggande längorna. Gården är sluten genom de två portarna som sitter på båda sidor om boningshuset. Den västra porten mot stallängan sitter i liv med boningshusets gårdsfasad och öppnas inåt gården. Den andra sitter i liv med undantagets gavelfasad och öppnas utåt. Båda är utsatta för ständigt takdropp och var därmed i dåligt skick. Den västra vid stallet antogs vara i bättre skick varför man först bara tänkt halva och byta enstaka bräda. Men när portarna plockades isär upptäcktes att båda var i betydligt sämre skick än man trott.

Båda portarna gjordes därför om med nytt virke av ramsågad gran av olika bredder och kilformat likt tidigare utföranden. Virket beställdes från Nyhamns Såg och Båtbyggeri i Nyhamnsläge. Båda portarna och strävorna var av gran varför man valde att göra de nya i gran igen. Portarna gjordes helt enligt tidigare utföranden, till exempel hade den ena sedan tidigare en skyddsbräda på ovankanten.

Alla gångjärn, låsbeslag och smidda spik var i gott skick och kunde återanvändas. Några bultar var dock sönderrostade varför de ersattes med nya. De behandlades inte utan målades med samma färg som själva portarna med röd slamfärg av fabrikkatet *Falu rödfärg*.



*Boningshusets fasad, t v före tvättning och skrapning och t h efter att målningen är helt klar.*

Den stora dubbelporten vid portgången gick inte att öppna på vid gavel. Marken utanför porten har genom åren höjts allteftersom man fyllt på med ny singel. Därför valde man att såga av omkring 10 cm av de två dörrbladens nederkant.

### **Panel**

Panelen på boningshusets gårdssida hade inte målats sedan 1990-talet och var i behov av ommålning. Det var inte så mycket av färgen som hade flagnat eller på annat sätt åldrats mer än att den blekts och blivit mer gulaktig. Hela fasaden tvättades ren med vatten och lite vanligt diskmedel. Därefter skrapades lös färg bort för hand. Under den nuvarande färgen fanns inte mycket rester av äldre färg varför man måste ha gjort ett noggrant underarbete med att skrapa panelen ren på 1990-talet. Man kunde dock se att panelen varit målad i grönt men det skulle inte gå att avgöra vilken kulör den haft.

En gammal burk med grön färg hittades och det visade sig vara linoljefärg från Ottossons färgfabrik. Den färgen ska ha varit specialblandad efter färgflagor från äldre färglager. Flagor av färg som suttit under en skylt intill boningshusets huvudentré och färgburken togs med för analys till Ottossons färgfabrik som lät göra ny linoljefärg i samma gröna kulör. Den nya färgen hade mer inblandning av svart medan den befintliga var mer gul. Inte ens om man blötte upp färgen kom den i närheten av den kulör som den nya färdigblandade färgen hade.



*Boningshusets fasad för målning och den gamla färgburken utifrån vilken man blandade ny färg.*

Det visar svårigheten med att fastställa kulör på äldre färg och att den förändras efterhand som den åldras. Då färgen med tiden kritas har vissa pigment tendens att försvinna medan andra stannar kvar. Vid en första jämförelse såg således färgen ut att vara en kromoxidgrön med inblandning av gult men i själva verket är färgen snarare en grön umbra med lite gult i, nära NCS-kod S5010-G50Y.

Där färgen skrapats ner ströks panelen med färg som späddes med 20 % balsamterpentin. Nästa strykning som gjordes över hela panelen späddes med 10 % balsamterpentin. Efter den heltäckande strykningen var fasaden flammig varför man fick måla ytterligare en gång, denna gång utspädd. Då vädret var väldigt fuktigt fick man vänta med sista strykningen i flera dagar. Den bruna dubbeldörren, fönster och foder avfärgades inte då de var i gott skick och målades år 2008.

### **Korsvirkesfack**

Undantagets gårdsfasad är av korsvirke med fack av kline med kalkputs som avfärgat med kalkfärg. Det övre facket till höger om det tredje fönstret från porten räknat hade sprucken puts varför den lagades. Putsen på facket knackades ner togs ner och ny puts av Kulekalks våtblankad kalkbruk, K 1:4 och 0-4 millimeters ballast, påfördes för hand i flera lager med skånska och vattningar mellan lagren sprickor uppstod men försvann efter vattning och filtning. Därefter har facket avfärgats med traditionell vit kalkfärg.



*Boningshusets gårdsfasad före tvätt och målning, juni 2012.*



*Boningshusets gårdsfasad efter målning av panel september 2012.*





*På undantagets gårdsfasad putsades ett fack om men kalkbruk. Det övre facket är putsat och kalkavfärgat i ett antal lager.*

### **Avvikelser från arbetshandlingar**

Ett korsvirkesfack putsades.

### **Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder**

Årets åtgärder är utförda med hänsyn till byggnadens kulturhistoriska värden och i enlighet med tidigare åtgärder och den kulturhistoriska utredningen gällande taken. Flera arbetsätt och val av material är framtagna dels utifrån vårdplanen från 2002 och från reparationsarbeten gjorts sedan dess. Ytterligare förstärkningar av konstruktionen och dräneringar är nödvändiga så att gården säkras och kan bevaras för framtiden. En uppdaterad vårdplan håller på att tas fram som tar upp aktuella skador. Nya skador kommer att uppstå framöver varför sprickor, skevheter och bjälklag ständigt måste hållas under uppsikt.

### **Övriga handlingar med relevans för ärendet**

- 2012-02-10, Remiss från länsstyrelsen med ansökningshandlingar
- 2012-03-01, Yttrande angående reparationsarbeten på Jöns Jonsgården, Regionmuseet
- 2012-05-14, Beslut från länsstyrelsen med villkor gällande reparationsåtgärder på tak och fasader.

- 2012-05-14, Beslut från länsstyrelsen gällande bidrag till reparationsåtgärder på tak och fasader.
- 2012-09-25, Slutbesiktningsprotokoll, Regionmuseet

### **Föregående rapporter**

- *Jöns Jonsgårdens tak, Antikvarisk medverkan 2011, Arkivrapport 24/2011*, Anna Rabow, Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne
- *Jöns Jonsgården – utvändiga arbeten, Antikvarisk medverkan 2010, Rapport 2010:63*, Emelie Petersson, Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne
- *Jöns Jonsgården, Antikvarisk kontroll 2009, Rapport 2009:73*, Helen Carlsson, Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne
- *Jöns Jonsgården, Antikvarisk kontroll 2008, Rapport 2008:84*, Mia Jungskär, Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne
- *Jöns Jonsgården, Antikvarisk kontroll 2007, Rapport 2007:83*, Emelie Petersson, Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne
- *Jöns Jonsgården, Antikvarisk kontroll 2006, Rapport 2006:58*, Anna Sturesson, Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne
- *Jöns Jonsgården, Antikvarisk kontroll 2005, Rapport 2006:9*, Anna Ligoura, Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne
- *Jöns Jonsgården, Antikvarisk kontroll 2004, Rapport 2005:20*, Anna Ligoura, Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne
- *Jöns Jonsgården, kulturbistorisk utredning 2003, Rapport 2003:111*, Paul Hansson och Anna Rabow, Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne
- *Jöns Jonsgården, Signestorp 5 – Kattarp, Underhållsplan*, Rosén Arkitektkontor HB och Kersti Lenngren Arkitektkontor, 2002

*Lund 2012-09-28*

*Anna Rabow*

# Regionmuseets E-rapportserie 2012

## Kulturmiljö

1. Ruveröds kvarn – restaurering av kvarnbostaden, Riseberga sn, AM, Helene Stalin Åkesson, 2011
2. Helsingborgs konserthus – fasadrenovering, byte av dörrar och fönster samt renovering av skärmtak, Helsingborgs stad, AM, Maria Sträng, 2011
3. Kulturhistorisk värdering, återlämnade gravvårdar i Kvistofta församling, dokumentation, Kerstin Börjesson, 2012
4. Norra Skrävlinge kyrkogård, vård- och underhållsplan, Norra Skrävlinge sn, Kerstin Börjesson, Åsa Jakobsson, 2012
5. Bäckaskogs kloster, Renovering bar och reception, Kiaby sn, AM, Kerstin Börjesson, 2012
6. Norra Åsums kyrka – värme, ljud och ljus, Norra Åsums sn, AM, Jennie Björklund, 2011–2012
7. Nyvång – bland kolbodas och hagtorn, Björnekulla och Västra Broby sn, DK, Ingela Blomén, 2012
8. Norrvidinge kyrkogård, Vård- och underhållsplan, Norrvidinge sn, VP, Jennie Björklund, Kerstin Börjesson, Anna Rabow, Åsa Jakobsson, 2012
9. Källs Nöbbelövs kyrkogård, Vård- och underhållsplan, Källs Nöbbelöv sn, VP, Kerstin Börjesson, Åsa Jakobsson, 2012
10. Örnanäs 2011–2012, Örkened sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2011–2012
11. Stolen på Månses, Rekonstruktion av en stol, Vånga sn, PJ, Sven Vildegren, 2011
12. Agusastugan – diverse åtgärder, Andrarums sn, AM, Jennie Björklund, 2012
13. Eslövs station – ombyggnad för restaurang, Eslövs sn, AM, Kerstin Börjesson, 2011–2012
14. Vallkärra kyrka – renovering av fönster och portar, Vallkärra sn, AM, Kerstin Börjesson, 2011
15. Hjårsås kyrka – Omläggning av plåttak, Hjårsås sn, AM, Jennie Björklund, 2012
16. Odarslövs kyrka – demontering och avyttring av fast inredning, AM, Kerstin Börjesson, 2011
17. Reslövs kyrka – inre renovering och ommålning, Reslöv sn, AM, Kerstin Börjesson, 2011
18. Nämndemansgården på Ven, Sankt Ibb sn, AM, Anna Rabow, 2012
19. Skurups kyrka – utvändig renovering 2012, Skurups sn, AM, Kerstin Börjesson, 2012
20. Knislinge kyrka – utvändig renovering 2012, Knislinge sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2012
21. Norra kyrkogården i Lund, utvändig renovering av kapell 2011, Lunds socken, AM, Petter Jansson, 2012
22. Baptistkapellet i Oppmanna – putsarbeten, Oppmanna sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2012
23. Månstorps gavlar – skadeinventering, Västra Ingelstads sn, DK, Ingela Blomén, Kerstin Börjesson 2012
24. Jöns Jonsgården, Kattarp sn, AM, Anna Rabow, 2012

### Förkortningar:

AF-antikvarisk förundersökning  
AK- antikvarisk kontroll  
AU-arkeologisk utredning  
DK- dokumentation, övrigt

FU- arkeologisk förundersökning  
KA- kulturhistorisk analys  
MD-murverksdokumentation  
OU- osteologisk undersökning

PJ- projektrapport  
UN- arkeologisk undersökning  
BD- byggnadsdokumentation  
BAD-byggn-ark-dokumentation

